

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์รำดีคไหนดานฤยศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาพัฒนาการของการรำดีคไห ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์นาฤยลักษณะของการรำดีคไห ดันแบบ โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการฝึกปฏิบัติทำรำ แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีวิธีการกำหนด ขั้นตอนการวิจัยดังนี้ 1.รูปแบบการวิจัย 2.แผนการดำเนินการวิจัย 3.แหล่งข้อมูล 4.การเก็บรวบรวมข้อมูล 5.การตรวจสอบข้อมูล 6.วิเคราะห์ข้อมูล 7.เสนอผลการวิจัยโดยมีรายละเอียด การดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบงานวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลักษณะการเขียนเชิงพรรณนาโดยใช้การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นหลัก และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นส่วนประกอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นภาพรวม (Holestic) และเชื่อถือได้ (Reliability)

รำดีคไห : การวิเคราะห์นาฤยศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสานเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีการศึกษาข้อมูลจากการได้รับถ่ายทอดการรำดีคไหดันแบบรวมไปถึงการศึกษาคูมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรำดีคไหเพื่อแสดงถึงพัฒนาการภาพรวมที่มีปรากฏจากอดีตตั้งแต่เริ่มมีการรำดีคไหจนถึงปัจจุบัน ดังที่ นิสา ชูโตได้เขียนหนังสือเรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่าวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเฉพาะ มีมุมมองแนวคิด ซึ่งแตกต่างไปจากมุมมองเดิม เนื่องจากวิธีการนี้เป็นแนวคิดของการมอง “ความจริง” และได้ “ความจริง” ที่ต่างจากวิธีการเดิมคือ เป็นการมองความจริงทางสังคมที่ขยายฐานความคิดนำเอาปัญหา วิธีการมองปัญหา และประสบการณ์ของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมมาร่วมด้วย และเป็นการสะท้อนเสียงของความทุกข์ยาก

ความหวัง ความใฝ่ฝันของมนุษย์ในสังคม จึงนิยมเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ วิธีการวิจัยคุณภาพ จึงเสมือนเป็นวิธีการแสวงหาความจริงร่วมของหลายหลายสาขาวิชา¹

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดผลงานนาฏยประดิษฐ์การรำคิดใหญ่จึงได้รวบรวมเอกสารทั้งในด้านศิลปะ ด้านการละคร และนาฏยศิลป์เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัยที่ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยและขอเสนอแผนการดำเนินการวิจัยในลำดับต่อไป

3.2 แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการรำคิดใหญ่ต้นแบบ โดย นิตยา เชิดชู(รังเสนา) กำหนดระยะเวลาดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นเวลา 1 ปี โดยเริ่มการทำวิจัยเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 - เมษายน พ.ศ. 2554 (ดูภาคผนวก ค ตารางประกอบที่ 1, หน้า 111)

3.3 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนังสืองานวิจัย บทความ จากแหล่งข้อมูลในการศึกษาได้แก่

1. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
4. โรงเรียนนาฏศิลป์นิยา

โดยได้ศึกษาจากเอกสาร ดังนี้

1. สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การสร้างสรรค์งานด้านศิลปะ ด้านการละคร
3. นาฏยศิลป์ นาฏยประดิษฐ์ และนาฏยลักษณะ

---

¹ นิตยา ชูโต, การวิจัยเชิงคุณภาพ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แม่ทสปอยส์, 2545), หน้า 10.

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาพัฒนาการของการรำคดีโหนดนาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการฝึกปฏิบัติทำรำ โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้(ดูภาคผนวก ค ตารางประกอบที่ 2,3,หน้า 112)

3.4.1 การค้นคว้าเอกสาร

การสืบค้นข้อมูลผู้วิจัยเน้นการสืบค้นข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโหนดนาฏศิลป์ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมวัฒนธรรม คนตรี นาฏศิลป์ และศิลปะ โดยรวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่นๆ ได้แก่

3.4.2 เอกสาร ตำราทางวิชาการ

1. พจนานุกรมนักเรียน ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 2530 ได้ให้ความหมายของคำว่า “โหนดนาฏศิลป์” หมายถึง ภาชนะดินเผาปากเล็ก ก้นเล็ก ส่วนกลางป่องมนุญสร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีพ
2. มรดกอีสาน ของ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม กล่าวถึง เครื่องปั้นดินเผาแบบเขมรในแต่ละประเภทก็มีความแตกต่างเป็นหลายรูปแบบ และมีชื่อเรียกต่างกันไป
3. คนตรีพื้นบ้านอีสาน: คีตกวีอีสาน ตำนานเครื่องดนตรี และการเรียนรู้คนตรีพื้นบ้านอีสาน ของปิยพันธ์ แสนทวิสุข กล่าวถึง โหนดนาฏศิลป์ ที่นำมาเป็นเครื่องดนตรี ทำด้วยโหนดที่ใช้หมักกระเทียมหรือ เรียกว่า “โหนดกระเทียม” ใช้เส้นยางหนาๆ จึงให้ดิ่งที่ปากโหนด เวลาเล่นใช้มือดิ่งเส้นยางให้สั้นเป็นเสียงทุ้มต่ำ ใช้เล่นเป็นเครื่องประกอบจังหวะ
4. รัชณพงษ์ อุพาร โชค อ้างถึงใน <http://www.geocities.com/raulanchock/musicthai.html> กล่าวถึง โหนดนาฏศิลป์ และ โหนดนาฏศิลป์ของทำเป็นเครื่องดนตรี
5. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของ วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน และในปี พ.ศ.2529 วิทยาลัยได้จัดตั้งคณะ โป่งกลางวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ขึ้น มีผลงานโดดเด่นคือใช้ผู้หญิงคิดโหนดนาฏศิลป์เป็นวงแรก และได้รับความนิยมนมาจนถึงปัจจุบัน
6. แนวคิดการประดิษฐ์ทำรำเชิง ของ พจน์มาลัย สมรรถบุตร กล่าวถึงแนวความคิดของ อาจารย์เชล สุชะวนิช ซึ่งกล่าวไว้ว่า การประดิษฐ์ระบำพื้นเมือง ต้องศึกษาทำรำที่เป็นแม่ท่าหลัก

ของท้องถิ่น แล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่าทำให้ครอบคลุมเนื้อหาในระบำชุดนั้น โดยคัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้ให้เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องนำท่าในท่าที่ 1 คือท่าส่งผีฟ้า ของแม่ท่ามาเป็นท่าเริ่มต้นเสมอไป อาจหยิบแม่ท่าหลักในท่าที่ 7 คือท่าละตะตุบ มาใช้เป็นท่าเริ่มต้นในผลงานการประดิษฐ์ท่ารำของเราก็ได้ ไม่ควรไปลอกเลียนแบบลีลาท่ารำของภาคอื่น มาปะปนในผลงานการประดิษฐ์ท่ารำเช่นนำลีลาท่าทางของภาคเหนือมาบรรจุในเชิงต่างๆ ของภาคอีสาน ซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้องควรหลีกเลี่ยงให้มากที่สุด

7. นาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9 ของ สุพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึง การจัดทำแม่บทอีสาน ซึ่งพัฒนา มาแต่ครั้งอาจารย์พะนอ กำเนิดกาญจน์ นำท่าดั้งเดิมของอีสานมาประดิษฐ์เป็นเชิงกระดืบข้าว ทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตั้งแต่ พ.ศ. 2498

8. นาฏยศิลป์ปริทรรศน์ ของ สุพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึง ความหมายของนาฏยลักษณ์ หมายถึงลักษณะเฉพาะของนาฏยศิลป์ชุดใดชุดหนึ่ง ซึ่งสามารถบ่งชี้หรือจำแนกออกมาให้เด่นชัด และง่ายแก่การจดจำรำลึกถึง โดยพิจารณาจากลักษณะเฉพาะของเครื่องแต่งกาย ทั้งรูปแบบ วัสดุ และสี จากอุปกรณ์การแสดงต่างๆ จากดนตรี ทั้งเสียงดนตรีที่บรรเลงเป็นหลัก วิถีบรรเลง และ สำเนียงของท่วงทำนอง และจากการแสดง โดยดูจากองค์ประกอบ คุณสมบัติ หน้าที่ เพศและวัย ของผู้แสดง ตลอดจน โครงสร้างของการแสดงชุดหนึ่งๆ การนำตัวบ่งชี้ดังกล่าวมาเป็นเครื่องกำหนด นาฏยลักษณ์ของการแสดงแต่ละชุดจะทำให้การศึกษานาฏยศิลป์ชุดนั้นๆ เป็นไปได้ง่าย รวดเร็ว ตรงประเด็น และแม่นยำ

3.4.3 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

1. สราญใจ ไหสวรรณศรี ปริญญาณิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย นรารุทธิ์ เอี่ยมศิริ กล่าวถึง ชุดการแสดงชุดสราญใจ ไหสวรรณศรี ซึ่งเป็นการแสดงร่วมสมัย ที่ประดิษฐ์ขึ้นจาก การรำคิดใหม่ของภาคอีสาน

2. นาฏยประดิษฐ์ของ พนอ กำเนิดกาญจน์ ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย พีรพงศ์ เสนไสย กล่าวถึง การแสดงของชาวอีสานมีการประดิษฐ์ชุดการแสดงต่างๆ ขึ้น โดยได้ประยุกต์จากการแสดงที่มีอยู่เดิม นาฏยศิลป์พื้นบ้านอีสานซึ่งเรียกว่า “นางเทียม” เป็นการพ่อนเพื่อสื่อสารระหว่างเทพเจ้ากับคน โดยผ่านตัวผู้เข้าทรงเพื่อรักษาคนไข้ การพ่อนนางเทียมนี้ นับเป็นบ่อเกิดแห่งนาฏยศิลป์อีสานในยุคแรกเริ่ม ดังนั้นการพ่อนของชาวอีสานที่ปรากฏในพิธีกรรมคือ การรักษาความเป็นปึกแผ่นของชุมชน อีกทั้งเป็นความเชื่อต่อการอยู่รอดของทุกคนหรือชุมชนอีกด้วย

3. การฟ้อนอีสาน ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชา นาฏศิลป์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร กล่าวถึง การ ฟ้อนของอีสาน นอกจากจะเป็นหน้าที่ของประชาชนทั่วไปในการอนุรักษ์และสืบทอดแล้วยัง พบว่าสถาบันการศึกษาทางนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏในอีสาน ก็มีบทบาทสำคัญ ในการนำเอาการฟ้อนอีสานของชาวบ้านมาปรับปรุงให้สวยงามเหมาะสำหรับการแสดงบนเวทีการ ปรับปรุงนี้กระทำโดย อาจารย์ ซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไทยจากภาคกลาง จึงทำ ให้การฟ้อนซึ่งประดิษฐ์โดยสถาบันเหล่านี้มีอิทธิพลของท่าทางและการแปรชบวนของนาฏศิลป์ จากภาคกลางอยู่ด้วย การแสดงของสถาบันเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็นสองแนวคือ แนวปรับปรุงจากชุด คั้งเดิมของชาวบ้าน และชุดที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ชุดที่ปรับปรุงจากของเดิม เช่น ดั่งหวาย สีทันดอน กีบแก้ว ส่วนชุดที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ได้แก่ ดั่งครกดั่งสาก ระบายจำปาศรี สถาบันเหล่านี้ยังคง ประดิษฐ์ฟ้อนอีสานชุดต่างๆ ในโอกาสต่อๆ ไปซึ่งจะทำให้ฟ้อนอีสานพัฒนาต่อไปไม่หยุดยั้ง

4. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดย พิณวลี อังศุพันธุ์ กล่าวถึง ภูมิหลังทั่วไป ของวัฒนธรรมท้องถิ่นพื้นบ้านอีสาน

5. ฟ้อนโล้ทั้งบั้ง จังหวัดสกลนคร ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย นัยน์ปพร ชูติภาดา กล่าวถึง ว่าในพิธีชงกะมุดจะปรากฏว่ามีการนำไหเปล่าซึ่งด้วยขางที่ปากไหแล้วคิดเป็นเสียงใน กลุ่มชนชาวโล้ จังหวัดสกลนคร

6. บทบาทของนายเปลื้อง ฉายรัศมี ในการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดดนตรีโปงลาง วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดย ทศนีย์ ศิวบรรวัฒนา กล่าวถึง การรำคิดไหอยู่ใน การ บรรเลงเป็นวง หรือผสมวง ซึ่งจากอดีตการบรรเลงเดี่ยวของโปงลางมีความดังกังวาน ชัดเจน และมี จังหวะที่หนักแน่น สม่าเสมอ ต่อมานายเปลื้องจึงได้นำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ที่มีอยู่ในท้องถิ่น หลากหลายชนิด มาช่วยบรรเลงประสมกับโปงลาง เพื่อให้เกิดความไพเราะและเร้าใจยิ่งขึ้น ซึ่ง เครื่องดนตรีที่นำมาประกอบในวงโปงลาง คือ พิณ แคน เบส โหวด กลอง ฉิ่ง ฉาบ กีบแก้ว และ ไห ชอง ทำให้วงโปงลางมีความคึกคักมีชีวิตชีวานิยมบรรเลงในงานบุญต่างๆ งานประเพณี งาน ประจำปี ตลอดจนงานรื่นเริงต่างๆ

3.4.4 การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการแสดง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาท่ารำจากผู้ถ่ายทอดท่ารำ
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยศึกษาท่ารำ องค์ประกอบของการแสดงรำ ดัดไหวในโอกาสต่างๆ ดังนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังศึกษาจากรูปภาพ และวีดิทัศน์การบันทึกเทปรายการ รู้จริงปะ ตอน คันทานางไห , วีดิทัศน์บันทึกภาพงานการแสดงวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน, วีดิทัศน์บันทึกท่ารำดัดไหว โดย นางนิตยา รังเสนา ฉบับโรงเรียนนาฏศิลป์นิยา, ฉบับของนักศึกษาภาควิชาศิลปการแสดง พื้นบ้าน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และฉบับของผู้วิจัย

3.4.5 การฝึกปฏิบัติท่ารำ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการรำดัดไหวจากวีดิทัศน์บันทึกท่ารำซึ่งจัดทำโดยนักศึกษาภาควิชาเอกการแสดงพื้นบ้าน และทำการฝึกปฏิบัติท่ารำด้วยตนเองก่อน จากนั้นจึงดำเนินการฝึกปฏิบัติท่ารำจากนิตยา รังเสนา

3.4.6 การบันทึกภาพ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ฝึกปฏิบัติท่ารำดัดไหวจนเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ทำการบันทึกภาพนิ่ง เพื่อให้ประกอบในการวิเคราะห์การรำดัดไหว

3.4.7 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ ด้วยวิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียง และวิดีโอ ตามความเหมาะสม เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. นางนิตยา รังเสนา ผู้ประพันธ์การรำดัดไหว และเป็นนางไหคนแรกของประเทศ ไทย เป็นผู้ให้ความรู้ในด้าน นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน และประวัติความเป็นมา รวมถึงต้นกำเนิดของการรำดัดไหว
2. นางพนารัตน์ ศิลแสน หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป นครราชสีมา เป็นผู้ให้ความรู้ในด้าน นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน และประวัติความเป็นมาของ วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา

3. นายทูลทองใจ ซึ่งรัมย์ รongผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครราชสีมา อดีตนักดนตรีในวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ เป็นผู้ให้ความรู้ในด้านดนตรีพื้นบ้าน และ ประวัติความเป็นมาของวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์
4. นายนราฤทธิ์ เอี่ยมศิริ ผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด “สราญใจไหสวรรค์”
5. นางสาวจุฬารัตน์ เกิดโมลี นางไหประจำวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นผู้ให้ความรู้ในด้าน นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน และลักษณะท่าทางในการรำคิดไห
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณฤมิต ปิยวิทย์ ปรานซ์ทองถิ่น จังหวัดนครราชสีมา อดีตผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นผู้ให้ความรู้ในด้าน ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน
7. นางสาวพิณวดี อังศุพันธุ์ นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นผู้ให้ความรู้ในด้าน ดนตรีพื้นบ้านอีสาน และวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน
8. นายสาโรช วายุโชติ ผู้จัดตั้งคณะมนตรีราชสยาม เพอร์ฟอร์มมิ่ง อาร์ท เป็นผู้ให้ความรู้ในด้าน ดนตรีและการแสดงร่วมสมัย

3.4.8 คำถามในการสัมภาษณ์

ก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยจะตั้งคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะใช้การตั้งคำถาม ดังนี้

คำถามชุดที่ 1

1. การรำคิดไห คืออะไร
2. ทราบที่มา ของการรำคิดไหหรือไม่ อย่างไร

คำถามชุดที่ 2

1. องค์ประกอบในการรำคิดไห มีอะไรบ้าง
2. มีวิธีการคิดอย่างไร
3. ทำไมรำคิดไหจึงได้รับความนิยมและเป็นที่ยุ้จกอย่างแพร่หลาย

3.4.9 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์จากผู้รู้ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำถามที่ได้สัมภาษณ์ไป ผู้วิจัยได้มีการบันทึกการสัมภาษณ์และถอดความของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษร และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ภาคผนวก การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการรำดีดไห่ด้านบริบทที่ได้จากข้อมูลเอกสาร และการรับถ่ายทอดโดยตรงจากต้นแบบรำดีดไห่ รวมไปถึงการค้นคว้าความรู้ในด้านศิลปะ ด้านการละคร ด้านดนตรี ที่มีความสัมพันธ์กับการรำดีดไห่ และนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ วิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยในลำดับต่อไป

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับประวัติของการรำดีดไห่ โดยการศึกษาสำรวจข้อมูลภาคสนามจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาพเป็นภาพนิ่งและวิดีโอ แล้วนำข้อมูลนั้นมาจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล และได้ศึกษาการตรวจสอบข้อมูลในลักษณะแบบสามเส้าดังที่ อรุณี อ่อนสวัสดิ์ ได้สรุปไว้ว่า เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพไม่เน้นข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลจึงไม่เน้นที่การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น ความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล จึงฝากไว้ที่คุณภาพของผู้วิจัย และการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ โดยจะต้องตรวจสอบข้อมูลในขณะที่เก็บข้อมูลอยู่ในภาคสนาม และเมื่อออกจากภาคสนามก็ต้องมีการตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอที่จะตอบคำถามวิจัยได้หรือไม่ และข้อมูลที่ได้นั้นมีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงไร การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ซึ่งกระทำได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

3.5.1. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล

เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อพิจารณาว่า ถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่

3.5.2. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย

เป็นการตรวจสอบข้อมูลว่าถ้าเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูลเป็นผู้ช่วยผู้วิจัยรวม 3 คนแล้ว ข้อมูลที่ได้ควรจะตรงกัน

3.5.3. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการ

เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธีที่ต่างกันแล้วจะได้ผลเหมือนเดิม เช่น ใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้เอกสาร²

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ในลักษณะที่ 3 คือ วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกัน และได้ผลเหมือนเดิม คือ 1. สังเกตการณ์การรำคิดไ้จากข้อมูลเทปบันทึกภาพเคลื่อนไหว และจากการได้รับถ่ายการรำคิดไ้ต้นแบบ 2. การสัมภาษณ์นางนิตยา เชิดชู (นางไ้คนแรกของประเทศไทย) และผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย 3. การใช้เอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับการรำคิดไ้ และวิธีการข้างต้น ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบ และจะได้นำเสนอวิธีการวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

3.6 วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาจัดเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ได้ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นประวัติ และองค์ประกอบของการรำคิดไ้ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่เนื้อหาในการศึกษา พัฒนาการ และนาฏยลักษณะของการรำคิดไ้ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการพัฒนาของการรำคิดไ้ ซึ่งการใช้วิธีการสัมภาษณ์จะทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และทำให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ นอกจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาท่ารำ จากวีดิทัศน์ ฝึกปฏิบัติท่ารำ และสามารถนำข้อมูลที่ได้อมาเชื่อมโยงและลำดับข้อมูลให้เข้าสู่ประเด็นเนื้อหาของงานวิจัย

² อรุณี อ่อนสวัสดิ์, ระเบียบวิธีวิจัย(กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551), หน้า 82.

3.6.3 นำข้อมูลที่ได้จัดให้เป็นหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล โดยใช้การวิจัยเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ สรุปเรียบเรียงเป็นลายอักษร โดยนำข้อมูลจากเอกสาร บทความ งานวิจัย และการสัมภาษณ์มาอ้างอิงเพื่อให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือ

3.7 เสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการวิจัย โดยวิธีวิจัยเชิงพรรณนา และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาสรุปเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรและจัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ ได้ดังนี้

1. เข้าสอบ โดยเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งนำคำแนะนำจากคณะกรรมการมาปรับปรุงงานวิจัย
2. บันทึกงานวิจัยเป็นรูปเล่มมี 5 บท

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ขอบเขตการวิจัย
- 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในวิจัย
- 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 ประวัติของการรำดีดไห

- 2.1 ความเป็นมาของไห
  - 2.1.1 การนำไหมาทำเป็นเครื่องดนตรี
  - 2.1.2 การนำไหมาใช้ในวงโปงลาง
- 2.2 ความเป็นมาของการรำดีดไห
  - 2.2.1 การรำดีดไหแบบมีเสียง
  - 2.2.2 การรำดีดไหแบบไม่มีเสียง
    - 2.2.2.1 การรำดีดไหที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในรูปนาฏยศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน
    - 2.2.2.2 การรำดีดไหที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในรูปนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 แผนการดำเนินการวิจัย
- 3.2 แหล่งข้อมูล
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.3.1 การค้นคว้าเอกสาร
  - 3.3.2 เอกสารตำราทางวิชาการ
  - 3.3.3 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์
  - 3.3.4 การสังเกตการณ์
  - 3.3.5 การฝึกปฏิบัติทำรำ
  - 3.3.6 การบันทึกภาพ
  - 3.3.7 การสัมภาษณ์
  - 3.3.8 คำถามในการสัมภาษณ์
  - 3.3.9 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
- 3.4 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.5 วิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 เสนอผลการวิจัย
- 3.7 สรุป

บทที่ 4 การวิเคราะห์รำดีดไหนดนญศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน

- 4.1 องค์ประกอบของการรำดีดไห
  - 4.1.1 ผู้แสดง
  - 4.1.2 การแต่งกาย
  - 4.1.3 เพลงที่ใช้บรรเลง
  - 4.1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดง
  - 4.1.5 โอกาสที่แสดง
  - 4.1.6 อุปกรณ์
- 4.2 การวิเคราะห์ลักษณะท่าทางการรำดีดไห และการใช้พื้นที่บนเวที
  - 4.2.1 ลักษณะท่าทางการรำดีดไห
  - 4.2.2 การใช้พื้นที่บนเวที

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

นำวิทยานิพนธ์ขึ้นสอบเพื่อขอจบการศึกษา

3.8 สรุป

จากการที่ผู้วิจัยได้วางแผนการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนตามแผนการดำเนินการวิจัยที่ได้วางไว้ ซึ่งเริ่มศึกษาเอกสารชั้นต้นจากหนังสือวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารชั้นรองจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การฝึกปฏิบัติทำไร่ จากนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้ศึกษามาตรวจสอบและวิเคราะห์ นำมาเรียบเรียงข้อมูลแล้วบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งเสนอเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ และผู้วิจัยขอเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลในบทต่อไป